

Науменко Н.Ю.,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Український державний хіміко-технологічний університет

Naumenko Nataliya,
PhD in Engineering Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Theoretical and Applied Economics,
Ukrainian State University of Chemical Technology

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНУ

Науменко Н.Ю. Вплив економічних інтересів на формування інформаційного простору регіону. Формування нових економічних відносин в умовах загострення протиріч економічних інтересів зумовлене стрімким розвитком економіки регіонів та країни у цілому в процесі глобалізації. Економічні інтереси слугують причиною економічних, ресурсних і соціальних дій та інтегруються в загальні економічні інтереси акторів різного рівня. У роботі представлено концепт-модель модулів економічної безпеки регіону в умовах інформаційного простору. Виділено основні способи узгодження економічних інтересів у межах системи багатокомпонентної економічної безпеки регіону. Проблема формування та розвитку єдиного інформаційного простору регіону потребує розроблення відповідного науково-методологічного забезпечення, розв'язання організаційних проблем інтеграції розрізнених баз даних в єдину систему. Представлено концептуальні показники інформаційного простору регіону. Наукове та практичне економічне значення за результатами даного дослідження пов'язане з проблемою формування методологічних положень регіональної системи інформаційної безпеки в умовах просторової асиметрії.

Ключові слова: економічні інтереси, інформаційний простір, економічна безпека регіону, підсистема інформаційної безпеки, інформація.

Науменко Н.Ю. Влияние экономических интересов на формирование информационного пространства региона. Формирование новых экономических отношений в условиях обострения противоречий экономических интересов обусловлено стремительным развитием экономики регионов и страны в целом в процессе глобализации. Экономические интересы служат причиной экономических, ресурсных и социальных действий и интегрируются в общие экономические интересы актеров разного уровня. В работе представлена концепт-модель модулей экономической безопасности региона и условиях информационного пространства. Выделены основные способы согласования экономических интересов в рамках системы многокомпонентной экономической безопасности региона. Проблема формирования и развития единого информационного пространства региона требует разработки соответствующего научно-методологического обеспечения, решения организационных проблем интеграции разрозненных баз данных в единую систему. Представлены концептуальные показатели информационного пространства региона. Научное и практическое экономическое значение по результатам данного исследования связано с проблемой формирования методологических положений региональной системы информационной безопасности в условиях пространственной асимметрии.

Ключевые слова: экономические интересы, информационное пространство, экономическая безопасность региона, подсистема информационной безопасности, информация.

Naumenko Nataliya. Influence of economic interests on the formation of information space of the region. The formation of new economic relations in the context of sharpening contradictions in economic interests is determined by the rapid development of the economy of regions and the country as a whole in the process of globalization. Economic interests are the cause of economic, resource, and social activities and integrate into general economic interests of actors of various levels. The concept-model of the modules of economic security of the region and the conditions of the information space is presented in the paper. The main ways of coordinating economic interests within the system of multicomponent economic security of the region are distinguished. The problem of formation and development of single information space of the region requires the development of appropriate scientific and methodological support, solving the organizational problems of integration of disparate databases into a single system. Conceptual indicators of the regional information space are presented. Information is the main system-forming factor of the system of economic security of the region, which ensures the functioning of the space. Each object in the information space acts as a model that reflects information links and relationships within the system. The author defined the role of information security in economic sciences as the ability of the means and methods of information security to withstand threats to economic integrity at macro, meso, and micro levels. The scientific and practical

economic importance of the results of this study is associated with the problem of the formation of methodological provisions of the regional system of information security in the conditions of spatial asymmetry. Information space within the regional information space, including in the field of economic security of the region, is disclosed in the form of various connections of public, information, social subjects and is a measure of their involvement in interaction and relations. The concept of information space is considered from three aspects: territorial, functional, and evolutionary approaches. The system methodology is considered in the context of ensuring the economic security of the region and the formation of a regional system of information security in terms of spatial asymmetry.

Key words: economic interests, information space, regional economic security, subsystem of information security, information.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток економіки України та її регіонів в умовах процесу глобалізації, а також формування нових економічних відносин відбувається в умовах загострення протиріч економічних інтересів, що, своєю чергою, різко знижує рівень економічної безпеки регіону (ЕБР). Слід відзначити, що успіх на шляху економічного регулювання процесів життєдіяльності, а також невдачі на цьому шляху тісно пов'язані з тим, якою мірою розв'язуються протиріччя в системах економічних інтересів та ЕБР і, таким чином, досягається їх узгодження. На нашу думку, якщо уважно проаналізувати будь-яку невдачу в соціально-економічній політиці, то виявляється, що це результат зіткнення суперечливих економічних інтересів та недообліку їх під час прийняття та реалізація рішень, а також недосягнення необхідного рівня ЕБР за однією з базових компонент.

Економічні інтереси (ЕІ), будучи первинною формою прояву економічних відносин, слугують реальною причиною економічних, ресурсних та соціальних дій, що стоять за безпосередніми спонуканнями, мотивами, помислами, ідеями тощо, що беруть участь у цих діях індивідів, соціальних груп, регіонів та їх територій держави. ЕІ інтегруються в загальні економічні інтереси акторів різного рівня. У дослідженнях І.М. Нікітова показано, що актори – спільності, здатні обмежувати ЕІ індивідів, але не можуть їх усунути. Так, на рівні домогосподарства ЕІ родини, які полягають у досягненні добробуту сьогодні і в майбутньому, не усувають інтереси окремих членів родини і можлива їх опортуністична поведінка по відношенню до загальнодержавних ЕІ. На рівні підприємства (суб'єкта господарювання регіонального господарського комплексу) або корпорації (суб'єкта галузі) формуються інтереси даного економічного суб'єкта (виживання, експансія, максимізація прибутку, а також подолання бар'єрів у вигляді державно-національних інтересів), але не зникають протиріччя в ЕІ власників, менеджерів різного рівня, працівників різних кваліфікацій (наприклад, відсутність у персоналу мотивації до інноваційних нововведень і т. ін.). Інтереси підприємства або корпорації представляє її менеджмент, але його власні ЕІ можуть розходитися з інтересами підприємства, корпорації або галузі [1, с. 6].

На думку автора, на рівні регіону існують ЕІ населення цього регіону, які покликані представляти та захищати (забезпечуючи ЕБР) владу конкретного регіону. Але слід відзначити, що у владних структур управління регіоном є й свої власні ЕІ, не делеговані їм населенням. Окрім того, регіональні органи влади мають свою структуру, в якій працюють чиновники

різних рангів, які володіють приватними індивідуальними економічними інтересами (часто неспівпадаючі з вимогами ЕБР). Виникає цілий клубок протиріч в економічних інтересах і в забезпеченні ЕБР, вони потребують певної згоди.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Як відзначено в дослідженнях учених по проблемам згоди ЕІ (Е. Аткинсон, М. Войнаренко, Б. Гершкович, О. Іншаков, Ю. Лисенко, І. Нікітов, В. Смесова, В. Тамбовцева, Г. Таллок, П. Шерман та ін.), ще складніше система протиріч ЕІ на макrorівні – на рівні країни у цілому. У національно-державних ЕІ інтегровані загальні інтереси різних соціальних груп, еліт, регіонів, галузей господарського комплексу країни, корпорацій, інших спільнот, усього соціального багатозарового населення за збереження їхніх окремих інтересів, визначених місцем у системі економічних відносин [1, с. 7].

Як загальні, так і національно-державні ЕІ покликана представляти та захищати держава. Але у держави є й свої інтереси, які не завжди співпадають з інтересами загальнонародними. У роботах І.М. Нікітова [2], М.П. Гібало, В.В. Чекмарьова та ін. [3] показано, що поняття «держава» вживається в тому сенсі, в якому в англійській літературі це представлено поняттям government – уряд, включаючи всі органи законодавчої та виконавчої влади. У держави (уряду, Верховної Ради, Президента), крім виявлення національно-державних ЕІ, існують інтереси збереження влади, утримання населення від критики та протестів, збереження іміджу та ін. До того ж у рішеннях держави доводиться враховувати суперечливі інтереси різних соціальних груп та визначати міру протекції тієї або іншої групи.

Самі ці рішення можуть прийматися під тиском або за лобіювання еліт (депутати Верховної Ради, олігархи та менеджмент фінансово-промислових груп і т. ін.), тобто різних рівнів господарювання. Органи влади мають структуру, в яку входять чиновники різних рангів зі своїми ЕІ та потенціалом рентаорієнтованої поведінки. І разом із тим діяльність держави, навіть залежної від впливу зовнішнього міжнародного середовища та процесів глобалізації, повинна передусім сприяти реалізації інтересів людей, індивідів.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є виявлення впливу економічних інтересів на формування інформаційного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Усі наявні протиріччя процесів реалізації ЕІ повністю усунути не можна. Але абсолютно необхідно шукати (на що вказують багато дослідників) та

находити способи їх узгодження. І від цього передусім залежить успішність соціально-економічного розвитку території України. Під час формування механізму узгодження ЕІ суб'єктів різних рівнів економічних відносин на рівні регіону та в межах системи багатокomпонентної ЕБР слід виділяти основні способи узгодження ЕІ: взаємореалізацію, підпорядкування інтересів, ігнорування інтересів, нереалізацію, субординацію в межах державно-національних економічних, екологічних, наукових, ресурсних, демографічних, фінансово-бюджетних інтересів. Усі вказані форми тією чи іншою мірою згладжують протиріччя та конфлікти, які виникають за різних поєднань економічних інтересів. Необхідність пошуку нових можливостей та шляхів вибудовування інших від самого початку більш безконфліктних форм взаємодії ЕІ, особливо в межах забезпечення ЕБР, уявляється нагальним завданням.

На рис. 1 представлено концепт-модель модулів економічної безпеки регіону в контексті інформаційного простору.

Рис. 1. Концепт-модель модулів економічної безпеки регіону в контексті інформаційного простору

Як пропонує А.Е. Калініна, комунікацію можна розглядати з погляду взаємодії об'єктів, яка призводить до зміни знань хоча б одного з них, тобто «інформаційне середовище», «інформаційний простір» є динамічними поняттями [4]. У найбільш широкому сенсі термін «ІС» використовується для позначення взаємодії між суб'єктами, алгоритмічними процесами, даними та технологіями підтримки та розроблення, але також і того, як суб'єкти взаємодіють із даною технологією в підтримці певних бізнес-процесів, спрямованих на забезпечення, наприклад, економічної безпеки або економічних інтересів.

У теорії систем та системного аналізу практично відсутні дослідження, пов'язані з використанням поняття простору як нової системної категорії. Аналіз робіт із теорії систем, інформаційного та економічного простору П.Б. Гофмана-Кадошнікова, Р.П. Левіча, Б.С. Флейшманата ін. показує, що близькими за змістом поняття простору є внутрішнє та зовнішнє середовище системи. Само поняття системи передбачає, на думку Н.А. Кузнецова, що вона має межі та існує як об'єкт у навколишньому зовнішньому середовищі, яке виступає як екзогенний системоутворюючий чинник [5, с. 10]. Саме ж середовище може розглядатися як сукупність умов діяльності, частина деякої макросистеми, як включає розглянуту систему. Поняття середовища може бути застосовано, коли дослідження зосереджено на системі, яку воно оточує: середовище – система [5, с. 12]. Якщо середовище включає у себе сукупність рівнозначних систем (наприклад, регіони держави), то виникає питання про «ресурсоємність» середовища та його межі, про кількість таких систем, рівень їхньої економічної безпеки та їх взаємне розташування. Низка вчених поняття про межі середовища (як частини макросистеми), його розміри та позиціонування в ньому компонентів – секторів – елементів – систем відносить до питань топології систем та використовує у просторових моделях об'єктів різної природи [4].

На нашу думку, застосування структурної рекурсії для систем ЕБР та ЕІ дає змогу отримати всередині системний інформаційний простір, який складається з аспектированих підсистем внутрішнього середовища. Таким чином, виникає ієрархія «вкладених» інформаційних просторів різних рівнів, яка відображається в ієрархію та гетерархію аспектированих підсистем усередині кожного рівня, що зумовлює їх внутрішню взаємодію. Правомірність приведених тлумачень інформаційного простору базується на результатах робіт В.Д. Могилевського, які обґрунтовують, що «інформаційний аспект опису системи визначає таку особливість її структури, як ієрархічність ... яка дає змогу отримати ще одну ступінь вільності для нарощування системи: різноманіття рівноправних систем стало можливим розвивати по вертикалі» [6, с. 21-22].

Відповідно до моделі, запропонованої В.Д. Могилевським, національний (регіональний) інформаційний простір у межах національної або регіональної соціально-економічної системи являє собою багаторівневу ієрархічну систему, на найнижчому рівні декомпозиції якої розташовані взаємопов'язані сукупності різних предметно-орієнтованих інформаційних систем, функціонуючих у тому числі в інтересах сфери забезпечення ЕБР та ЕІ регіону, його структурних одиниць. У цьому разі, по суті, предметно-орієнтовані інформаційні системи (або підсистеми, виходячи з ієрархії та позиціонування системи ЕБР та ЕІ регіону) є однорідними та витягають і обробляють дані безпосередньо з відповідної предметної сфери. У результаті узгодженої сукупності предметно-орієнтованих інформаційних систем для рівня регіону утворюється гетерогенний корпоративний інформаційний простір, для якого в межах системи ЕБР функціонує важливий компонент – підсистема інформаційної безпеки. Якщо корпоративна чи інша предметно-орієнтована система є відкритими системами, то вони знаходяться в постійній взаємодії, обмінюються інформацією, забезпечують відповідну діяльність.

На рис. 2 представлено авторську точку зору в контексті концептуальних показників інформаційного простору регіону.

Як відзначено в роботі Н.В. Буханцевої, у цьому разі корпорація (представник галузі), здійснюючий свою діяльність у межах регіонального промислового комплексу, виступає як єдине ціле (система), що представляє, наприклад, економічні інтереси підприємств, що входять в неї, але є елементом більш складної системи, такої як регіон. Автор згоден із точкою зору Н.В. Буханцевої, що у цьому контексті корпоративний інформаційний простір із взаємодією із зовнішньою ІС можна розглядати як корпоративну інформаційну систему. Тоді організована сукупність різних корпоративних ІС представляється у вигляді регіонального інформаційного простору, який утворює так званий мезорівень представлення інформаційного простору в умовах, де функціонує підсистема інформаційної безпеки у сфері забезпечення економічної безпеки регіону [7, с. 376].

Слід, на думку автора, розуміти, що на будь-якому рівні інформаційної структури різної спрямованості та масштабу в цілому завжди адекватні масштабу та спрямованості практичної діяльності, яка для будь-якої організаційної структури (мікро-, мезо- та макро-

рівнів) знаходить відображення в структурі інформаційній. Інформація як невід’ємна властивість матерії є основним системоутворюючим чинником (наприклад, для системи ЕБР), який забезпечує функціонування простору. Кожний об’єкт в інформаційному просторі виступає як модель, яка відображає інформаційні зв’язки та відносини всередині системи.

У цілому зміни, що відбуваються в інформаційній інфраструктурі регіону, пов’язані з еволюцією ІТ, призводять до змін у регіональній соціально-економічній системі, яка забезпечує функціонування інформаційного простору. Проблема формування та розвитку єдиного інформаційного простору регіону потребує розроблення відповідного науково-методологічного забезпечення, розв’язання організаційних проблем інтеграції розрізаних баз даних в єдину систему. Інформатизація управління – стійкий процес, що об’єктивно існує та, незважаючи на всі складності, розвивається на протязі останніх років. Є люди, які приймають ті чи інші управлінські рішення, є інформаційно-комунікаційна інфраструктура системи управління (у даному разі в межах регіональної соціально-економічної системи), є множина об’єктів, які потребують управління. Усе це пронизане рухом інформаційних потоків

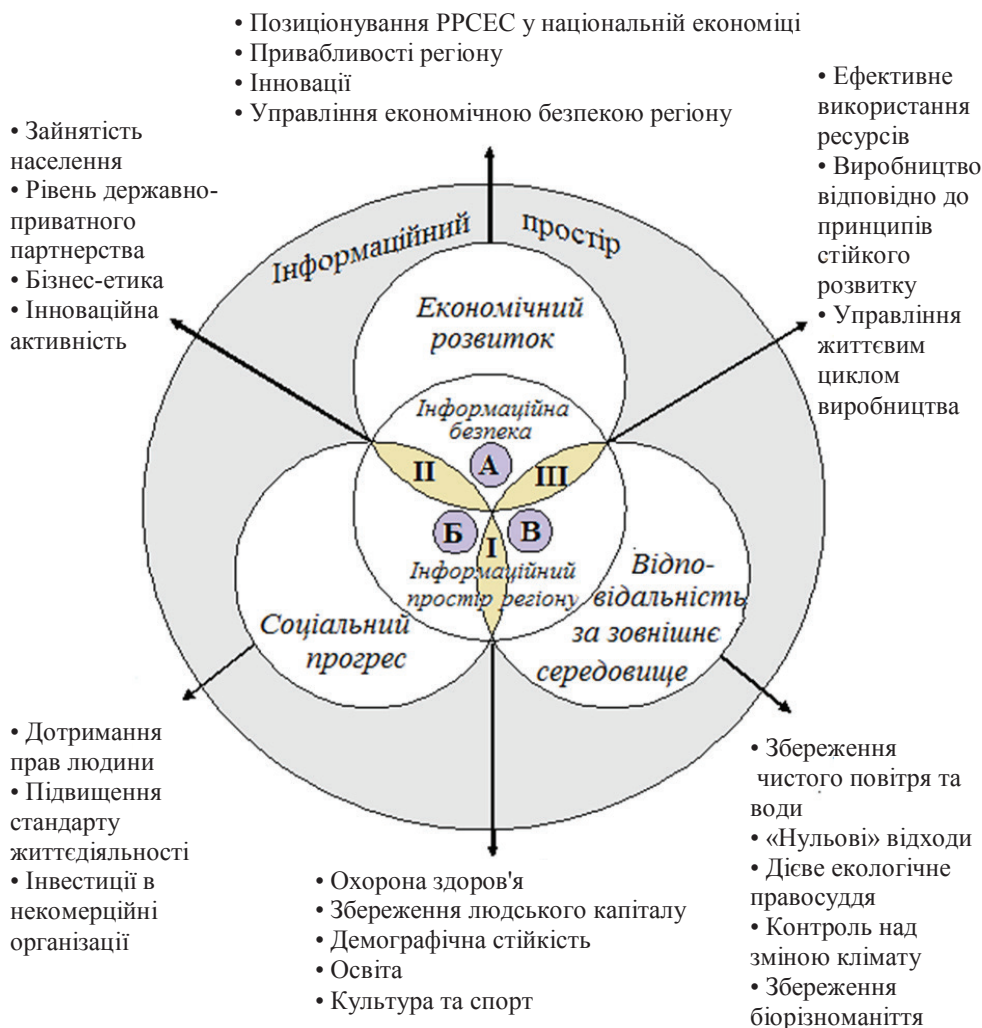

Рис. 2. Концептуальні показники інформаційного простору регіону

Пояснення: І – придатний до життя світ, ІІ – чесний світ, ІІІ – насичений світ; А – високий рівень інформаційної безпеки, Б, В – збалансований рівень інформаційної безпеки з іншими компонентами економічної безпеки регіонів

в інформаційних просторах, які генеруються ІС різної організаційної складності.

При цьому багато фахівців у сфері забезпечення економічної безпеки регіонів (М. Войнаренко, В. Дубницький, В. Захарченко, Г. Козаченко, В. Оніщенко, дослідники наукової школи Ю. Лисенка та ін.) відзначають, що економічні наукові напрями в контексті реалізації економічних інтересів на мезо- та мікрорівні розглядають поняття інформаційної безпеки з позиції захисту фінансових інтересів держави та її регіонів та зіставляють вартість упровадження й експлуатації системи інформаційної безпеки у сфері ЕБР та можливі втрати від ризиків та загроз. Роль інформаційної безпеки в економічних науках визначається, на думку автора, здатністю засобів та методів інформаційної безпеки протистояти загрозам економічної цілісності на макро-, мезо- та мікрорівні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Висновки, які мають наукове та практичне економічне значення за результатами даного дослідження, пов'язані з проблемою формування методологічних положень регіональної системи інформаційної безпеки в умовах просторової асиметрії.

Інформаційна взаємодія в умовах регіональної соціально-економічної системи (РСЕС) здійснюється між суб'єктами, які розподілені по простору системи будь-якої складності. В інформаційному просторі завжди є суб'єкт, який визначає межі свого інформаційного простору. Інформаційний простір у межах регіонального інформаційного простору, у т.ч. у сфері ЕБР, розкривається у вигляді різноманітних зв'язків суб'єктів

громадських, інформаційних, соціальних і є мірою їх залученості у взаємодії та відносини.

Сутність поняття «інформаційний простір» внутрішньо містить виділені аспекти територіального, функціонального та еволюційного підходів. У першому підході інформаційний простір виступає як насичена метрична, за другого – як динамічна предметно-орієнтована ІС, яка володіє інтегрованими властивостями залежно від ієрархії економічних інтересів та структуризації за рахунок системи аналітичної обробки інформації та можливостей забезпечення доступу до неї різних груп користувачів у межах РСЕС. За третього підходу в межах РСЕС – це модельне представлення інформаційного простору у формі понятійної моделі предметної сфери, інформаційне відображення суб'єктів РСЕС та їх взаємодій.

Системний підхід, або точніше системна методологія (рух від властивостей та відносин до елементів), розглядається в контексті забезпечення ЕБР та формування регіональної системи інформаційної безпеки в умовах просторової асиметрії РСЕС, розглядається як різновид діалектичного методу, конкретизація діалектичної методології стосовно тих випадків, коли об'єкт дослідження є системою.

Необхідно відзначити, що економічні наукові напрями відіграють велику роль у розв'язанні проблем ЕБР, у тому числі інформаційної безпеки, оскільки методологія, розроблена в межах економічних наук, знайшла широке застосування у сфері безпеки та розрахунку економічних наслідків загроз та ризиків, у тому числі під час реалізації економічних інтересів суб'єктів РСЕС.

Список використаних джерел:

1. Никитов И.Н. Экономические интересы: противоречия и согласования на разных уровнях : автореф. дис. ... к.э.н. : 08.00.01. Кострома, 2005. 22 с.
2. Никитов И.Н. Государство и национальные экономические интересы : монография. Кострома : КГУ им. Н.А. Некрасова, 2004. 109 с.
3. Гибало Н.П., Никитов И.Н., Чекмарев В.В. Система экономических интересов и институты : монография. Кострома : КГУ им. Н.А. Некрасова, 2004. 228 с.
4. Калинина А.Э. Развитие информационного пространства региональной хозяйственной системы : монография. Волгоград : ВолГУ, 2005. 357 с.
5. Кузнецов Н.А. О развитии фундаментальных исследований по информационному взаимодействию в природе и обществе. *Проблемы передачи информации*. 1997. Т. 33. Вып. 3. С. 111-112.
6. Могилевский В.Д. Методология систем: вербальный подход. Москва : Экономика, 1999. 258 с.
7. Буханцева Н.В. Методология исследования информационного пространства. *Образовательные технологии и общество*. 2011. № 1. С. 373-381.